

Development of Students' Self-regulation of Learning with a Focus on Technical Education: Theory and Research

Pavína Částková

Mária Kožuchová – Martin Kuruc

Mária Kožuchová a Martin Kuruc. *Development of students' self-regulation of learning with a focus on technical education : theory and research*. 1. vyd. Karlsruhe : Ste-Con, 2020. 128 s., ISBN 978-3-945862-39-17.

Vzdělávací trendy posledních let jsou charakteristické výraznou proměnou role učitele ve prospěch posílení činností žáka. Pozornost je zaměřena na rozvoj osobnostních kvalit žáka, jeho individuální schopnosti, dovednosti i kompetence. S těmito tendencemi tematicky souzní i publikace profesorky Kožuchové a doktora Kuruce s názvem *Development of students' self-regulation of learning with a focus on technical education: theory and research*. Autoři předkládají seberegulativní učení jako jednu z možných cest, jak zlepšit učení (se) žáků. Diskutované téma seberegulačního učení je řešeno v pedagogickém kontextu a tvoří význačnou linii prolínající vzdělávacími oblastmi. S ohledem na profesní zaměření profesorky Kožuchové, je v publikaci téma aplikováno na oblast technického vzdělávání.

Monografie si klade za cíl řešit problémy spojené se seberegulací učení žáků a studentů, jako východiska pro proces celoživotního učení, a to jak na teoretické, tak na empiricko-výzkumné úrovni. Autoři akcentují často skloňovanou potřebu proměny ve vzdělávání, tentokrát ji však necílí pouze na obsah vzdělávání, ale především na změnu celkového přístupu. Progresivní pojetí vzdělávání je autory

charakterizováno jako takové, které se zaměřuje na seberegulativní učení. Zatímco v teoretické části podávají autoři souhrnný pohled na klíčové pojmy, a teorie, empirická část publikace směřuje k identifikaci nastavení mechanismů rozvoje seberegulace učení se u studentů – budoucích učitelů.

První úvodní kapitola představuje širší vzhled do řešené problematiky, je diskutována potřebnost a význam seberegulativního učení pro rozvoj žáka i jeho vliv na kvalitu života. Autoři zasazují potřebu seberegulace do kontextu současné doby i širšího kurikulárního rámce vzdělávání na Slovensku. Proměna přístupu ke vzdělávání od vnějšího řízení žáků k samostatně řízenému seberegulovanému učení je základní tezí prolínající celým textem. K zamyšlení vybízí vnímání seberegulace jako nástroji k aktivní změně podmínek vzdělávání, které žákovi nevyhovují. Seberegulace je rovněž spojována s orientací ve společnosti a dovednostmi kriticky posuzovat různé životní situace a být schopen bránit se negativním vlivům a manipulacím.

V kontrastu s některými výchovnými přístupy je seberegulace spojována především s rozvojem disciplíny, a to u dětí od nejmladšího věku. Autoři vychází z premisy, že problémy žáků ve škole odráží způsob výchovy v rodině. Nevhodné výchovné působení v rodině může vést k osvojování nesprávných konceptů a nevhodných stylů učení. Klíčovou kategorií seberegulativního učení proto představuje učitel, který nastavuje podmínky a vytváří nové příležitosti. Osobou učitele se autoři zabývají jak z hlediska jeho odborných kompetencí, tak z hlediska dílčích znalostí, dovedností a postojů. Schopnost seberegulace je prezentována jako zásadní pro veškerou další činnost. Seberegulující učitel je označován jako tvořivý na základě předpokladu, že k uplatnění tvořivosti je třeba především seberegulačního přístupu a disciplíny. Autoři v souladu s uváděnými kompetencemi učitele (Malach, Vicherková, 2018; Vítečková, 2018) užívají pojem autokreativní učitel jako určitou podkategorii kreativního učitele. Kategorie však nejsou direktivně vymezeny a spíše se tematicky prolínají. V textu není opomenuta ani pregraduální příprava učitelů, v rámci podkapitoly autoři poskytují

kritický náhled na současnou edukační realitu na poli vysokoškolského vzdělávání. Kritizována je zejména absence didaktického přesahu a omezeného propojování pedagogické teorie s praxí.

Druhá kapitola je obsahově zaměřena na vymezení užívaných pojmů a základní teorie vážící se k seberegulaci učení se. Klíčovou je *Teorie sebeurčení* a její subteorie. Dílčí téma prezentuje podkapitola 2.2 Metacognition, kterou autoři předkládají jako rozhodující dovednost k efektivnímu poznávání a učení se, jakožto cíli většiny vzdělávacích reforem. Následuje náhled na základní teorie sebeučení se, kde autoři blíže komentují osm vybraných teorií seberegulace učení se dle J. Mareše (1998). Dále autoři seznamují se čtyřmi základními a dvěma dílčími přístupy sloužícími k podpoře autonomie žáka. Ta je následně v kontextu školního prostředí vnímána nikoliv jako naprostá nezávislost žáka, ale jako uvědomování si možnosti volby podnětů, hodnot nebo norem vycházejících z prostředí. Teorie jsou uváděny ve snaze poskytnout teoretickou bázi k diagnostickým nástrojům uvedeným dále v textu.

V kontextu propojení tématu s technickým vzděláváním je logicky akcentován i celoevropský problém nedostatku pracovníků v přírodovědných a technických oblastech, jehož řešení může představovat posílení motivace a dalších nonkognitivních faktorů již od primárního vzdělávání. V podkapitole Činitele ovlivňující seberegulaci učení je věnována mimořádná pozornost motivaci. V textu rezonuje důležitá myšlenka, a to vnímání vnější motivace jako přirozené součásti učení. Z pohledu učitele pak oslabování tendence přísné kontroly žáka a posilování respektujícího přístupu k vzájemnému prolínání vnější a vnitřní motivace žáka a využívání jejich vlivu k rozvoji seberegulace učení. Dílčím cílem kapitoly je kromě teoretického ukotvení také prezentace základních diagnostických nástrojů užívaných k měření úrovně seberegulace. V textu se autoři odkazují především na zahraniční zdroje, výzkum problematiky ve slovenském prostředí pak vychází z dlouhodobé vědecké práce spoluautora publikace.

V pořadí třetí kapitola Supporting of self-regulation of learning of students in technical education je cílena na oblast seberegulace učení se studentů preprimární a primární pedagogiky v předmětech s technickým zaměřením. Úvodní část textu je věnována analýze programu technického vzdělávání v primárním a preprimárním vzdělávání, následuje bližší charakteristika předmětů v rámci pregraduální přípravy budoucích pedagogů na pedagogických fakultách v Bratislavě, Banské Bystrici a Ružomberku. Snahou autorů není předložit „ideální“ model začlenění předmětů technického charakteru do pregraduální přípravy, ale upozorňují na dílčí prvky nezbytné pro kvalitní přípravu učitelů. Zdůrazňována je jak nezbytnost didaktické znalosti obsahu v technických disciplínách, tak sociokognitivní rozměr učení se. Následuje podkapitola věnovaná didaktické aplikaci podpory seberegulace učení, ve které autoři prezentují výpovědi studentů vážící se k realizované výuce. Prezentovaná data jsou spíše dílčího charakteru a představují pouze výběr, bez bližšího popisu jejich zpracování.

Na to autoři opět navazují téma pregraduální přípravy a rozvoje kompetencí studentů – budoucích učitelů v dílčích oblastech technického vzdělávání. Klíčovými oblastmi jsou postoje, obsah vzdělávání, dovednosti při práci s technickými materiály a v neposlední řadě znalosti metod a procesu vědeckého zkoumání. Příprava studentů je však dle autorů determinována tzv. Technickou úzkostí, kterou autoři blíže specifikují a navrhují kroky k její eliminaci.

Čtvrtá kapitola je věnována výzkumu úrovně seberegulace učení se studentů v technicky orientovaných předmětech, přičemž cílem bylo identifikovat určitý obraz přípravy a motivace studentů – budoucích učitelů slovenských preprimárních a primárních škol. Do oblasti seberegulace autoři zahrnuli schopnosti studentů předvídat, plánovat, monitorovat výuku a sebehodnotit se. Jako výzkumný nástroj byla volena modifikace SRQ-Academic (Self-regulation Questionnaire – Academic), autoři rozlišovali učební aktivity

přírodovědně, matematicky orientované a technicky orientované. Výsledky výzkumného šetření jsou v souladu se zaměřením monografie interpretovány s akcentem na oblast technického vzdělávání. Výzkumná zjištění jsou logicky strukturována a diskutována v návaznosti na stanovené výzkumné otázky. Závěry z výzkumu a doporučení pro pedagogickou praxi jsou sumarizovány prostřednictvím SWOT analýzy.

Publikace poskytuje odborné i laické veřejnosti zajímavý pohled na možnosti rozvoje seberegulace v učení, a to jak z pohledu studentů – budoucích učitelů, tak z pohledu žáků. Text je v mnoha částech vhodně navázán na dosavadní publikace autorů, díky čemuž je patrná logická tematická linie (Kuruc a kol., 2020, Dostál, Kožuchová, 2016; Kožuchová, Pavelka, 2007). Výrazné je zejména propojení s badatelsky orientovanou výukou, která v rámci technického vzdělávání představuje jeden ze soudobých trendů. Aplikace tématu na technické vzdělávání významně posílí odbornou teorii nejen v oblasti „techniky“, neboť základní teoretické poznatky je možné s modifikací aplikovat i na další oborové didaktiky.

Seznam literatury

- Dostál, J. & Kožuchová, M. (2016). *Badatelský přístup v technickém vzdělávání: Teorie a výzkum*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Kožuchová, M., & Pavelka, J. (2007). Požadavky na vedecko-technickou gramotnost absolventa základnej školy. In: *Absolvent základní školy*. Brno: Masarykova univerzita, pp. 168-178.
- Malach, J. & Vicherková, D. (eds.). (2018). *Otázky evaluace výuky na vysokých školách*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.
- Vítečková, M. (2018). *Začínající učitel: jeho potřeby a uvádění do praxe*. Brno: Paido.

*PhDr. Pavlína Částková, Ph.D.
Katedra technické a informační výchovy
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
pavlina.castkova@upol.cz*